

JAARVERSLAG 2022-2023

1. Inleiding

1.1. De Federale Deontologische Commissie (hierna "de Commissie" genoemd) werd opgericht bij de wet van 6 januari 2014 houdende oprichting van een Federale Deontologische Commissie en houdende de Deontologische Code voor openbare mandatarissen (hierna "de wet van 6 januari 2014" genoemd). De Commissie is een uitvloeisel van het Institutioneel Akkoord van 11 oktober 2011, dat tot de Zesde Staatshervorming heeft geleid.

De Commissie is samengesteld uit twaalf leden, van wie zes Nederlandstalige en zes Franstalige. Deze leden zijn ofwel voormalige magistraten, ofwel voormalige of dienstdoende universiteitsprofessoren, ofwel oud-leden van de Kamer van volksvertegenwoordigers of van de Senaat, ofwel voormalige openbare mandatarissen zoals bepaald in artikel 2, 2° tot 10°, van de wet van 6 januari 2014.

Artikel 8, § 4, van de wet van 6 januari 2014 bepaalt dat ten hoogste twee derden van de leden van de Commissie van hetzelfde geslacht zijn. Sedert haar tweede mandaat (2022-2027) bestaat de Commissie uit zes vrouwen en zes mannen.

1.2. De Commissie heeft als taak om, op vraag van een openbaar mandataris, vertrouwelijke adviezen te verstrekken over een deontologische kwestie, dan wel algemene adviezen en aanbevelingen te formuleren op eigen initiatief of op verzoek van de Kamer, de Senaat of de regering. Ze kan ook vertrouwelijke adviezen verstrekken op verzoek van een minister of een staatssecretaris.

1.3. Overeenkomstig artikel 13 van de wet van 6 januari 2014 stelt de Commissie een verslag van haar activiteiten op en presenteert ze dit jaarlijks aan de Kamer van volksvertegenwoordigers. Tijdens haar vergadering van 1 oktober 2018 besliste de Commissie om de periodes waarover de jaarverslagen gaan te laten sporen met de periodes van het Voorzitterschap van de Commissie, dat op 1 september van elk jaar wisselt. Dit jaarverslag heeft dus betrekking op de periode van 1 september 2022 tot en met 31 augustus 2023.

2. Adviezen

2.1 Algemene adviezen op eigen initiatief aangaande deontologie, ethiek of belangenconflicten

2.1.1 Advies nr. 2022/1 van 20 december 2022 aangaande de belangenconflicten die voortvloeien uit het cumuleren van openbare mandaten en ambten

De gelijktijdige uitoefening van openbare mandaten en ambten kan leiden tot structurele of occasionele belangenconflicten.

De Commissie stelt dan ook voor alle houders van openbare ambten en mandaten te verplichten aangifte te doen bij een onafhankelijke instantie die daartoe een specifiek kadaster instelt. Ook derden zouden meldingen moeten kunnen doen.

Op grond van de ingediende aangiftes screent de onafhankelijke instantie systematisch het kadaster op structurele belangenconflicten. In voorkomend geval, en na de betrokkene te hebben gehoord, kan een ontslag worden voorgesteld of het aannemen van een bijzonder reglement inzake belangenconflicten.

Daarnaast beveelt de Commissie aan dat houders van openbare ambten of mandaten bij dezelfde onafhankelijke instantie verplicht occasionele belangenconflicten moeten aangeven met een concreet voorstel om ze te voorkomen (het zich afzijdig houden bij bepaalde beslissingen, verzoeken om een onafhankelijk verslag of andere door de bevoegde instantie voorgestelde maatregelen, ook inzake de duur en de vergoeding van de betrokken openbare ambten en mandaten).

Aangezien de uitwisseling van verschillende ervaringen heel nuttig kan zijn voor de uitoefening van openbare ambten en mandaten beveelt de Commissie geenszins een algeheel verbod op de gelijktijdige uitoefening van openbare ambten en mandaten aan.

2.1.2 Advies nr. 2023/1 van 13 maart 2023 aangaande het gebruik van sociale media door federale parlementsleden

In de huidige politiek zijn instrumenten als sociale media om brede en snelle communicatie mogelijk te maken, niet meer weg te denken. Het gebruik van sociale media kan echter aanleiding geven tot misbruik en manipulatie : voorbeelden daarvan zijn aanmaak van anonieme accounts, artificiële amplificatie (nepvolgers en neplikes, opbouw van symbolische macht), gebruik van persoonlijke gegevens gekregen via gebruik van sociale media, manipulerende enquêtes... De negatieve impact van sociale media is meer en meer voorwerp van onderzoek door de overheden. Recent stelden de federale en gewestelijke overheden vanuit veiligheidsoverwegingen een aantal verbodsbepalingen op inzake het gebruik van de sociale media-app TikTok op de computers en smartphones die ambtenaren beroepsmatig gebruiken.

Het advies is een eerste aanzet tot richtlijnen aangaande het gebruik van sociale media door parlementsleden. De onafhankelijkheid en de vrije meningsuiting van de parlementsleden is een grondwettelijk gewaarborgd recht. Parlementsleden moeten bij de uitoefening van hun ambt echter ook de deontologische beginselen van integriteit, transparantie en eerlijkheid in acht nemen. De Commissie is van oordeel dat de normen die offline gelden ook online moeten gelden.

Om dit te garanderen beveelt de Commissie aan in de Deontologische code voor de leden van de Kamer van volksvertegenwoordigers en in de Deontologische code voor de senatoren een bepaling op te nemen die stipuleert dat parlementsleden in de uitoefening van hun functie geen (anonieme) berichten mogen posten en geen sociale media-accounts mogen creëren indien daaruit hun identiteit niet kan worden afgeleid.

De Commissie heeft tot op heden geen uitspraak gedaan over de financiering van sociale media communicatie van politieke partijen met overheidsmiddelen.

2.1.3 Advies nr. 2023/3 van 15 mei 2023 aangaande mobiliteit tussen publieke en private sector, met het oog op het vermijden van belangenconflicten - “draaideuren”

Dit advies was één van de suggesties van het stappenplan waarmee de vorige Commissie haar werkzaamheden beëindigde. Het advies is dus geen reactie op de onthullingen die in april / mei 2023 in de pers verschenen over de detachering van personeel uit de publieke sector naar ministeriële kabinetten (zie de zaak Bpost).

De Commissie beveelt aan een wachttijd of afkoelperiode in te stellen voor de overstap van de publieke naar de private sector, een periode waarvoor ofwel een verbod geldt ofwel een vermoeden van een belangenconflict of gewettigde argwaan. De termijn van die periode dient wel in verhouding te staan tot het belang van de functie (waaruit men is weggegaan) en het niveau waarop de nieuwe werkzaamheden worden uitgevoerd.

De Commissie vindt het ook wenselijk om gedurende de afkoelperiode een preventieve controle in te stellen voor de gevoeligste functies door middel van een regeling waarbij aan een onafhankelijke instantie een voorafgaand advies dient te worden gevraagd om een bepaalde vervolgfunctie aan te vatten. Dat advies is bindend wanneer het de bezigheid verbiedt of aan voorwaarden onderwerpt.

De Commissie adviseert de Kamer van volksvertegenwoordigers de ministers naar aanleiding van hun benoeming te ondervragen over eventuele belangenconflicten die zouden kunnen voortvloeien uit vroegere activiteiten.

De Commissie adviseert de regels voor het voorkomen van belangenconflicten bij in- en uittreding wettelijk vast te leggen, waardoor ze meteen publiek zouden zijn. Daarbij moet ook oog zijn voor indirecte belangen.

2.2 Algemeen advies nr. 2023/2 van 24 februari 2023, uitgebracht op vraag van de regering, aangaande het voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 6 januari 2014 houdende de oprichting van een Federale Deontologische Commissie en houdende de Deontologische Code voor de openbare mandatarissen

Met verwijzing naar de aanbevelingen van GRECO, heeft de Commissie in haar advies nr. 2023/2 de aandacht gevestigd op de noodzaak van deontologische regels voor ministers en staatssecretarissen alsook voor de parlementaire medewerkers.

Op 16 juni 2023 keurde de Regering een Deontologische Code voor de regeringsleden goed.¹

2.3 Individuele adviezen over specifieke kwesties aangaande deontologie, ethiek of belangenconflicten die een openbaar mandataris (persoonlijk) betreffen

De Commissie ontving drie verzoeken om vertrouwelijk advies.

Twee vraagstellers hebben op grond van artikel 20, § 3, tweede lid, van de wet van 6 januari 2014 niet ingestemd met een anonieme bekendmaking van het door de Commissie uitgebrachte advies, maar de Commissie kan op grond van artikel 17, § 1/1, vierde lid, eerste streepje, van de wet van 6 januari 2014, niettemin meedelen dat haar advies werd gevraagd door parlementsleden omtrent een mogelijk belangenconflict.

Het derde verzoek betrof een vraag van een lid van de Kamer van volksvertegenwoordigers om advies over drie ontvangen uitnodigingen om te reizen naar Qatar en de verenigbaarheid met regels van deontologie, ethiek en/of belangenconflicten. De vraagsteller koos voor de anonieme bekendmaking van het advies.

De Commissie is van oordeel dat buitenlandse reizen uitgevoerd in het kader van het parlementair mandaat in principe gefinancierd moeten worden door de Kamer van volksvertegenwoordigers of door het parlements lid zelf, en niet door een buitenlandse mogendheid, een onderneming, een ngo

¹ Het wetsontwerp werd op 6 juli 2023 door de plenaire vergadering van de Kamer aangenomen (DOC nr. 55/3421).

(niet- gouvernementele organisatie), een stichting of om het even welke andere openbare of private instelling. Indien een individueel parlementslid wenst in te gaan op een uitnodiging voor een gesponsorde reis of een reis betaald door de uitnodigende partij, kan dit enkel onder strikte voorwaarden met een voorafgaande kennisgeving aan een orgaan van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Omwille van transparantie is het aangewezen dit bij te houden in een publiek reisregister en de andere parlementsliden verplicht in kennis te stellen van de door de uitnodigende partij betaalde reis alvorens deel te nemen aan debatten in de Kamer over aangelegenheden die verband houden met thema's die tijdens die reis aan bod zijn gekomen.

3. Contacten met andere instellingen

3.1 Netwerk voor parlementaire ethiek en deontologie van de parlementaire assemblees van de Francofonie (www.rfedp.org)

De heer Melchior Wathelet heeft op 8 november 2022 tijdens de jaarlijkse algemene vergadering een uiteenzetting gehouden over belangenconflicten.

3.2 Europese Commissie

3.2.1 Onafhankelijk ethisch comité

De Commissie heeft op 7 november 2022 een hoorzitting gehouden met de heren Christian Linder en Jean-Luc Feugier over de “post-mandaat regeling” van de Europese Commissarissen.

3.2.2 *Rule of law report 2023*

De Commissie nam deel aan de “*stakeholder consultation*” ter voorbereiding van het Verslag over de rechtsstaat 2023, waarna een vertegenwoordiging van de Commissie via teleconferentie een vergadering had met ambtenaren van de Europese Commissie.

De Commissie wordt meermaals geciteerd in het *Rule of law report 2023*.

3.3 European Network for Public Ethics - Réseau européen d'éthique publique

De heer Eddy Boutmans heeft deelgenomen aan een Conferentie over draaideurpolitiek georganiseerd door de *Commission for the resolution of Conflicts of interest* van Kroatië en ondertekende er namens de Commissie het oprichtingscharter van het *European Network for Public Ethics* ondertekend (Zagreb, 9 en 10 november 2022).

3.4 Studiebezoek Parijs

De Commissie heeft op 20 en 21 maart 2023 een studiebezoek gebracht aan Parijs, waar ze ontmoetingen had met de Voorzitter van de *Haute Autorité pour la transparence de la vie publique*, vertegenwoordigers van de *Public Integrity Division* van de OESO en de Deontoloog van de *Assemblée nationale*.

3.5 Parlement van de Franse Gemeenschap

Met het oog op de redactie van een *Charte déclarative de déontologie* voor de leden van het Parlement van de Franse Gemeenschap, heeft een delegatie van de Commissie een gedachtewisseling gehad met de Voorzitter van het Parlement, de heer Rudy Demotte. Mevrouw Françoise Tulkens heeft ook een uiteenzetting gegeven voor de leden van het Parlement.

3.6 Varia

Op 19 januari 2023 was de heer Luc Willems gastspreker op de Conferentie “Strengthening the Fight against Corruption: Conflict of Interests” in Praag. Het Tsjechische Ministerie van Justitie organiseerde samen met de E.A.A. Grants (IJsland – Liechtenstein – Noorwegen) deze conferentie met als doel een evaluatie te maken van de Tsjechische wetgeving in de strijd tegen corruptie. Vanuit de Commissie werd het advies gegeven om naast een duidelijke en afdwingbare strafwetgeving vooral in te zetten op preventie, opleiding, deontologie en persoonlijke integriteit.

4. Rekeningen 2021 en dotatie 2023

De rekeningen 2021 van de Commissie werden door de commissie voor de Comptabiliteit van de Kamer gecontroleerd en goedgekeurd.

De Kamer van volksvertegenwoordigers heeft beslist om de dotatie van de Commissie voor 2023 terug te brengen tot nul euro. De Kamer rechtvaardigt deze beslissing door de reserves waarover de Commissie beschikt en door de moeilijke budgettaire context. De Commissie heeft begrip voor de beslissing, maar betreurt dat ze eenzijdig en zonder voorafgaand overleg werd genomen.

5. Conclusie

De Commissie is verheugd vast te stellen dat parlementsleden haar als een bevoorrecht aanspreekpunt beginnen te zien en niet langer aarzelen om individueel advies te vragen, maar daartegenover ontving de Commissie tijdens de referentieperiode weer geen enkele individuele adviesaanvraag van andere categorieën van federale openbare mandatarissen zoals bedoeld in artikel 2, § 1, van de wet van 6 januari 2014. De Commissie heeft vroeger tevergeefs zelf infocampagnes opgezet en zal nu met externe specialisten nagaan hoe deze groep beter kan worden bereikt.

De Commissie stelt daarnaast vast dat de verzoekers bij individuele adviesaanvragen zelden de anonieme bekendmaking toelaten. Daarom zal de Commissie zich inspannen om de principes die uit die individuele adviezen naar voren komen te verwerken in algemene adviezen op eigen initiatief waardoor alle openbare mandatarissen kunnen worden bereikt.

De Commissie kreeg voor het eerst ook vraag tot algemeen advies van de regering, en stelt met genoeg vast dat ze in Deontologische Code voor de regeringsleden wordt vermeld als adviesverlenend orgaan voor leden van de regering die aangaande deontologie, ethiek of belangenconflicten vertrouwelijke vragen hebben die hen persoonlijk betreffen.

Het is de Commissie opgevallen dat de individuele adviesaanvragen die tijdens de referentieperiode werden ontvangen over belangenconflicten gingen. De Commissie was zich reeds bewust van het belang van die problematiek en heeft daarom op eigen initiatief de adviezen nrs. 2022/1 en 2023/3 uitgebracht (cfr. supra).

De Commissie blijft ervan overtuigd dat haar deelname aan internationale netwerken en haar (internationale) contacten met partnerorganisaties cruciaal zijn om kennis en ervaring op te doen en te delen inzake deontologie en integriteit.